

باسمه تعالی

پروژه همکاری در احیای دریاچه ارومیه از طریق مشارکت جوامع محلی در استقرار کشاورزی پایدار در قالب رهیافت توسعه مشارکتی تکنولوژی (PTD)

گزارش نهایی

محل اجرا: شهرستان میاندوآب، روستای شعبانلو

شرکت مجری: شرکت مجتمع کشاورزی پدیده سبز آنیل

تاریخ ارسال گزارش: ۹۷/۷/۱۲

سال زراعی ۹۶-۹۷

مشخصات شناسنامه

نام شرکت مجری: شرکت مجتمع کشاورزی پدیده سبز آنیل

نام مسئول شرکت و مسئول پروژه: حجت نجاتی

نشانی پستی و الکترونیکی شرکت: آذربایجان غربی، میاندوآب، خیابان سرباز، روبروی تالار

امام خمینی – mpsamil@hotmail.com

اسامی کارشناسان فعال در پروژه و سمت آنها: حجت نجاتی (تسهیلگر و مستندساز)،

نورالدین فرجی (هماهنگ کننده و تسهیلگر)، نوروز شهابت آذر (تسهیلگر)، مهدی اسکندرزاده

(تسهیلگر)، ربابه تدین (تسهیلگر)، آزیتا کرمانیان (تسهیلگر) و مینا باردل (تسهیلگر)

محل جغرافیایی پروژه: آذربایجان غربی، میاندوآب، روستای شعبانل^۹

مدت پروژه: از ۹۶/۵/۱۵ لغایت ۹۷/۷/۳۰

نوع گزارش: پیشرفت کار

تدوین گزارش: حجت نجاتی

چکیده گزارش

در راستای اجرای پروژه «همکاری در احیای دریاچه ارومیه با مشارکت جوامع محلی در استقرار کشاورزی پایدار و حفاظت از تنوع زیستی» طرح آزمایشی توسعه مشارکتی فناوری (PTD) برای دومین سال متوالی در پروژه و برای اولین بار در شهرستان میاندوآب و در روستای شعبانلو توسط شرکت مجتمع کشاورزی پدیده سبز آنیل در حال اجراست. فلذا شیوه کاری که برای اجرا در فاز ۴ پروژه در روستای شعبانلو به این شرکت پیشنهاد و این شرکت نیز داوطلب اجرای آن گردیده است شیوه کار توسعه مشارکتی فناوری یا همان PTD می باشد. از این رو پروژه حاضر با هدف مشارکت کشاورزان در مسائل اساسی و عمده خود در سال زراعی ۹۶-۹۷ در روستای شعبانلوی شهرستان میاندوآب تعریف شد. گزارش حاضر شامل مقدمه‌ای بر توسعه مشارکتی فناوری (PTD)، دلیل و هدف از توسعه مشارکتی فناوری (PTD)، معرفی کلی روستای شعبانلو، ابزار مشارکتی استفاده شده و تحلیل یافته‌ها و همچنین سایر مسائلی مربوط به تحلیل‌ها است. در این روستا ابتدا به صورت مداوم نشست‌هایی با اکثر کشاورزان روستا ترتیب داده شد تا نظرات تک تک ایشان در مورد مسائل اساسی، مشکلات و نیازهایشان پرسیده شود. نتیجه‌ی تحلیل‌ها به این سمت گرائید که مشکل اصلی موجود در این روستا مشکل توزیع و تقسیم آب و روش‌های در دسترس قرار دادن آب برای کشاورزان در فصول مختلف سال می‌باشد. لذا با توجه به روند پروژه نقاط بحرانی توسط تیم تحلیل‌گران و تسهیل‌گران شناسایی و اقدامات لازم در این زمینه به انجام رسید.

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
چکیده گزارش.....	۳.....
خلاصه گزارش.....	۶.....
۱- مقدمه.....	۸.....
۱-۱- مقدمه‌ای بر توسعه‌ی مشارکتی فناوری (PTD).....	۸.....
۱-۲- دلیل و هدف از توسعه مشارکتی فناوری (PTD).....	۹.....
۱-۳- تاریخچه توسعه مشارکتی فناوری.....	۱۱.....
۱-۴- ملزومات توسعه مشارکتی فناوری.....	۱۲.....
۱-۵- ویژگی‌های اساسی توسعه مشارکتی فناوری.....	۱۴.....
۱-۶- یک معرفی کلی و مبسوط از روستای شعبانلو.....	۱۶.....
۱-۶-۱- معرفی روستا به لحاظ موقعیت جغرافیایی.....	۱۶.....
۱-۶-۲- بررسی ویژگی‌های طبیعی و اقلیمی روستا.....	۱۶.....
۱-۶-۳- میزان بارندگی.....	۱۷.....
۱-۶-۴- تعیین محدوده اراضی کشاورزی و منابع طبیعی روستا.....	۱۷.....
۱-۶-۵- بررسی منابع تأمین آب آشامیدنی و کشاورزی روستا.....	۱۸.....
۱-۷- بررسی مالکیت اراضی روستای شعبانلو.....	۱۸.....
۱-۷-۱- مالکیت اراضی دولتی.....	۱۸.....
۱-۷-۲- مالکیت عمومی.....	۱۸.....
۱-۷-۳- مالکیت خصوصی.....	۱۹.....
۱-۸- برقراری ارتباط و تعامل با جامعه محلی.....	۱۹.....
۱-۹- تحلیل مسائل و مشکلات (شناسایی نیازها، مسائل و مشکلات).....	۲۳.....
۱-۹-۱- مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته.....	۲۴.....

۲۶.....	۱-۹-۲- نقشه اجتماعی.....
۲۸.....	۱-۹-۳- نقشه منابع.....
۲۹.....	۱-۹-۴- پیمایش برشی.....
۳۴.....	۱-۱۰- جستجوی راه حل ها و برنامه ریزی علمی و عملیاتی.....
۳۵.....	۱-۱۱- جلسه ای با امور آب در مورد حل مشکل دریچه های ناتمام.....
۳۶.....	۱-۱۲- جلسه با دهیار، شوراها و دهه باشی ها در بخشداری شهر چهاربرج.....
۳۷.....	۱-۱۳- خروجی جلسات انجام گرفته با اداره امور آب در مورد راهکار دریچه های ناتمام.....
۳۸.....	- موانع، مسائل و چالش ها.....
۳۹.....	- درس آموخته ها.....
۴۰.....	- پیشنهادها.....
۴۱.....	- گزارش مالی.....

خلاصه گزارش

خلاصه اجرایی طرح

با گذشت بیش از پنج دهه از فعالیت‌های رسمی ترویج در ایران در حال حاضر فعالیت‌های نظام ترویج کشور اغلب در قالب رهیافت متعارف می‌باشد. البته فعالیت در قالب این رهیافت یکی از ضعف‌های اساسی نظام ترویج کشور و اکثر کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شود. در این رهیافت مسائل و مشکلات کشاورزی در موسسات، مراکز، ایستگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها بررسی شده و نتایج و راه‌حل‌ها به مروجین و کارشناسان ترویج منتقل شده و به وسیله‌ی آنها در بین روستائیان و کشاورزان ترویج می‌گردد. یعنی طی یک سیر خطی از محقق به مروج و سپس از مروج به کشاورز. در رهیافت خطی چنین تصور می‌شود که کشاورزان نمی‌توانند مشکلات خودشان را حل کنند و لازم است بخش ترویج از طریق نمایش‌های نتیجه‌ای و طریقه‌ای، روزهای مزرعه، رسانه‌های جمعی و غیره در کشاورزان ایجاد آگاهی نموده و آنها را به استفاده از فناوری‌های موجود ترغیب نماید. در واقع در ترویج متعارف به برقراری یک نظام ارتباطی خطی با بهره‌برداران با هدف انتقال اطلاعات پرداخته می‌شود و آگاهی از بازخورد و نظرات روستائیان و نیز جوابگویی به نظرات و نیازهای آنان چندان امکانپذیر نیست و بدین ترتیب این رهیافت نتوانسته آنچنان که شایسته است پاسخگوی کشاورزان و نیازهای فناوری تولید کنندگان در مناطق و موقعیت‌های مختلف باشد و در این الگو بسیاری از عوامل و سازه‌ها از جمله مشارکت کشاورزان و بهره‌گیری از دانش بومی آنها، کشاورزی پایدار و ... به فراموشی سپرده نشده است.

در پاسخ به این نارسائی‌ها از دهه ۱۹۷۰ به بعد دانشمندان و متخصصان ترویج کشاورزی به الگوها و رهیافت‌هایی روی آورده‌اند که بیشتر بر مشارکت قدرت بخشی توسعه منابع انسانی و تسهیل تاکید دارند. مهم‌ترین رهیافت‌های مشارکتی به کار گرفته شده توسط کشورها عبارتند از ارزیابی مشارکتی روستایی (PRA)، نظام پژوهش و ترویج مزرعه‌ای (FSRE) و توسعه مشارکتی فناوری (PTD).

در پروژه حاضر رهیافت توسعه مشارکتی فناوری (PTD) جهت برقراری ارتباط و تعامل با جامعه محلی، تحلیل مسائل و مشکلات، تشکیل گروه‌های کاری مختلف بین کشاورزان، برنامه ریزی، پیاده کردن آزمایش‌ها، پایش و

ارزشیابی و برنامه ریزی برای چرخه بعدی به کار گرفته شده است. شرح کار مربوط به پروژه در جدول ۱ به تفصیل آمده است.

جدول شماره ۱- شرح خدمات پروژه «همکاری در احیای دریاچه ارومیه از طریق مشارکت جوامع محلی در استقرار کشاورزی پایدار» در روستاهای فاز چهارم پروژه با تکنیک توسعه مشارکتی فناوری (PTD) سال زراعی ۹۶-۹۷

ردیف	عنوان
۱	برقراری ارتباط و تعامل با جامعه محلی و ارزیابی وضعیت موجود با کشاورزان
۲	تحلیل مسائل و مشکلات (شناسایی نیازها، مسائل و مشکلات)
۳	تشکیل گروه بر اساس دغدغه، اولویت‌ها و علایق
۴	برنامه ریزی و هماهنگی به منظور: - برگزاری نمایشگاه فناوری‌های کشاورزی - جستجوی راه حل‌ها - برنامه ریزی عملی و عملیاتی
۵	طراحی و پیاده کردن آزمایش‌ها و برگزاری بازدیدهای دوره‌ای با کشاورزان
۶	نظارت و ارزشیابی معیارها و فعالیت‌ها
۷	مرور و برنامه ریزی برای چرخه بعدی فعالیت‌ها
۸	مستندسازی از کلیه مراحل و اقدامات انجام شده بر اساس مدل ارسالی از طرف کارفرما

۱-۱- مقدمه‌ای بر توسعه مشارکتی فناوری (PTD)

امروزه تمامی بخش‌های اجتماعی - اقتصادی جامعه در معرض تغییر قرار دارند و ساختارهای کشاورزی پیرامونی آن نیز از این قاعده مستثنی نیستند. قطعاً تحولات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فنی بر موقعیت ترویج کشاورزی تاثیرگذار بوده و آن را مجبور به تغییر می‌کند در همین زمینه انقلاب عظیمی چه در حجم اطلاعات و دانش تولیدی و فنون کاربردی و چه در مکانیزم‌های ارتباطی توزیع کننده اطلاعات در سطح جهان در حال ظهور است. اطلاعات و دانش فنی در ساز و کارهای تولید و بازاریابی بخش کشاورزی به عنوان یک فاکتور مهم همپای زمین نیروی کار و سرمایه عمل نموده و ترویج کشاورزی تامین و تسهیل گری دسترسی به این فاکتورهای مهم را در بخش کشاورزی بر عهده دارد و تحولات صورت گرفته قطعاً می‌تواند بر ساخت و کارکرد ترویج کشاورزی تاثیر بگذارد.

امروزه تامین غذای جمعیت بیش از هفت میلیاردی ساکن کره خاکی تقریباً به طور کامل بر عهده فعالیت‌های کشاورزی اعم از زراعت، دامپروری، شیلات، باغبانی و غیره است. الگوهای متداول کشاورزی که با توسعه صنعتی و به ویژه در اواخر قرن نوزدهم میلادی ابداع گردید غالباً مبتنی بر تغییر و دگرگونی شدید اکوسیستم‌ها بوده و در عمل باعث تخریب محیط زیست می‌گردند. ورود انواع ارقام اصلاح شده به مزارع و دامپروری‌ها بیم کاهش تنوع زیستی و در معرض خطر قرار گرفتن و انقراض بسیاری از منابع ژنتیکی را به طور جدی مطرح ساخته است. همچنین استفاده گسترده از سموم دفع آفات نباتی و علف کش‌ها زمینه تخریب گسترده محیط زیست را به همراه دارد و کاربرد گسترده آنها توأم با انجام عملیات متنوع خاکورزی باعث تخریب خاک شده و در بسیاری از موارد امکان بهره برداری از خاک مزارع را از بین برده است. برآیند این موارد باعث ایجاد دغدغه جدی در تامین غذای بشر در آینده و دهه‌های آتی شده و در عمل تامین پایدار و مطمئن غذا را با مخاطره جدی روبرو ساخته است. امروزه تقریباً تمام کارشناسان عرصه کشاورزی، اکولوژیست‌ها و فعالان حفظ محیط زیست بر این اعتقاد می‌باشند که ادامه بهره برداری بی‌رویه از منابع آب و خاک که توأم با نابودی غیرقابل جبران منابع ارزشمند می‌باشد امکان پذیر نبوده و باید روش‌های متداول کشاورزی جای خود را به مدل‌های سازگار با محیط زیست و قوانین طبیعی حاکم بر آن

بدهد.

اما چرا توسعه مشارکتی فناوری (PTD) در این بین مورد توجه قرار گرفته است؟ در زیر سعی کردیم به این سوال در قالب دلیل و هدف توسعه مشارکتی فناوری پاسخ دهیم.

۲-۱- دلیل و هدف از توسعه مشارکتی فناوری (PTD)

یکی از رهیافت‌هایی که دست اندرکاران و سیاست‌گذاران توسعه روستایی و کشاورزی جهت رفع مسایل و مشکلات موجود و به منظور تولید و اشاعه فناوری‌های جدید در گذشته به کار گرفته‌اند رهیافت متعارف تحقیق و تولید فناوری بوده است. با توجه به بررسی‌های موجود در ادبیات توسعه کشاورزی به سه نوع کلی نظام کشاورزی به نام‌های کشاورزی صنعتی، کشاورزی انقلاب سبز و کشاورزی سوم (RDC)^۱ را می‌توان شناسایی کرد. همین مطالعات حاکی از آن است که رهیافت متعارف تحقیقات که به صورت سنتی و از بالا به پایین و با فرض انتقال فناوری از مراکز و ایستگاه‌های تحقیقاتی به کشاورزان عمل نموده است در مواجهه با نیازها و مسایل کشاورزی نوع سوم موفق و سربلند نبوده است. به نقل از چمبرز حدود ۲۵۰ میلیون نفر به صورت مستقیم در این نوع کشاورزی (RDC) مشغول به کار و امرار معاش هستند و از آنجایی که پژوهشگران قادر به درک واقعی محیط پیچیده اقتصادی - اجتماعی و فیزیکی این دسته از کشاورزان نبوده‌اند در توسعه فناوری‌های مناسب برای آنها شکست خورده‌اند. در سال‌های اخیر جهت رفع مشکل مذکور رهیافت بدیلی تحت عنوان «توسعه مشارکتی فناوری» که اصطلاحاً به آن PTD گفته می‌شود پای به عرصه توسعه کشاورزی گذاشته است.

در توسعه مشارکتی فناوری، اساس بر دخالت افراد ذینفع در فرآیند تحقیق و توسعه است. به نظر می‌رسد اهدافی همچون توانمندسازی مشارکت کنندگان، افزایش اعتماد به نفس کشاورزان، ارتقای ظرفیت نوآوری و خلاقیت و توان آزمایشگری و همچنین افزایش قابلیت سازگاری با تغییرات از این طریق امکان‌پذیرتر و عملی‌تر از روش‌های سنتی تولید و انتقال فناوری باشد.

در فرایند تحقیقات، PTD به معنای شناخت نظام‌های زراعی، دانش محلی و مشکلات و نیازهای دارای اولویت کشاورزان است. در اینجا به منظور اجتناب از کاربرد مکانیکی رهیافت‌های مشارکتی، اصل انعطاف‌پذیری کاملاً

^۱. RDC (Risk-prone, Diverse and Complex)

مد نظر قرار می‌گیرد و کشاورزان و دیگر افراد ذینفع به همراه یک گروه از متخصصان با رشته‌های مختلف در فرایند طراحی پروژه‌های تحقیقاتی دخالت می‌کنند و توسعه فناوری دیگر به عنوان یک فرایند مستقل خارجی که بر اساس برنامه‌های از پیش تعریف شده اجرا گردد محسوب نمی‌شود.

به طور کلی گفته می‌شود که نتایج تحقیقات کشاورزی موقعی به یک نوآوری تبدیل می‌گردد که توسط جامعه روستایی و در عمل مورد استفاده قرار گیرد. به منظور اطمینان از این که تحقیقات دقیقاً در جهت رفع مسایل مبتلا به جامعه کشاورزی طراحی و اجرا می‌شود و نیازهای کاربران فناوری و همچنین محدودیت‌های منابع محلی و خطر پذیرها لحاظ می‌گردد. افراد مخاطب باید به صورت مستقیم در طراحی، اجرا و ارزشیابی فعالیت‌های تحقیقاتی درگیر شوند. به طور خلاصه می‌توان گفت که هدف PTD توسعه فناوری‌های مناسب و به سهولت قابل استفاده از طریق به کارگیری اصول اقدام پژوهی در کشاورزی است. در اینجا کشاورزان دانش خود را در زمینه‌ی نظام‌های زراعی محلی و مهارت‌های محلی عرضه می‌کنند و از طرف دیگر محققان نیز دانش علمی، تخصص و روش شناختی خود را در میان می‌گذارند.

به طور خلاصه این مراحل شامل موارد ذیل می‌گردد:

۱- تشخیص مشکل:

اولین مرحله توسعه مشارکتی فناوری تشخیص مشکل است. محققان با نمایندگان کشاورزان به منظور شناخت عمیق نظام‌های معیشتی و کشاورزی مشغول به کار می‌شوند. در این باره کشاورزان نقش‌های زیر را ایفا می‌نمایند:

- مهم‌ترین مسایل نظام‌های معیشتی و کشاورزی موجود را تعیین می‌کنند.
- روابط علی بین مسایل را مشخص می‌کنند.
- اقدامات انجام شده در گذشته جهت کاهش تاثیر هر مشکل را توصیف می‌کند.
- اولویت دارترین مسأله را بر می‌گزینند.
- بر روی این که در آینده جهت حل آن مسأله (یا مسایل) باید چه اقداماتی انجام دهند بحث می‌کنند.

اگر در این مرحله مشکلاتی که کشاورزان خواهان رفع آن هستند مشخص و به صورت بالقوه هم فناوری‌های مرتبطی وجود داشته باشند کشاورزان و محققان می‌توانند با همکاری همدیگر به آزمون آنها بپردازند. بر این اساس

وظیفه محققان صرفاً معرفی راه حل‌های فنی و فناوری‌هایی است که ممکن است در حل مسایل کشاورزان راه گشا باشد. آنها نباید نظر خود را به کشاورزان تحمیل نمایند چرا که اغلب، کشاورزان از معیارهای متفاوتی نسبت به معیارهای مورد نظر محققان برای ارزشیابی فناوریهای کشاورزان بهره می‌جویند.

۲- آزمایشگری

این مرحله معمولاً به دو شیوه رسمی و غیر رسمی انجام می‌شود. در شیوه رسمی، کشاورزان، آزمایشات دارای اعتبار آماری را در مزارع خود انجام می‌دهند. دو ایراد این شیوه عبارت است از:

- آزمایشات داخل مزرعه‌ای، اغلب نتایج متفاوتی را به همراه دارد.
- محققان خواهان کنترل بر نحوه انجام آزمایشات هستند چرا که بیشتر علاقمند به اعتبار آماری هستند تا اینکه کشاورزان را به نوآوری و خلاقیت تشویق کنند.

۳- ارزشیابی

در طی این مرحله، کشاورزان مشخص می‌کنند که کدام فناوری مطلوب و متناسب با شرایط آنان است و دلایل آن را نیز شناسایی می‌کنند. همچنین آنها به توصیف فناوری‌های نامناسب و ذکر دلایل ذیربط خواهند پرداخت. در ضمن به این نکته هم توجه می‌گردد که چه خصوصیتی از فناوری مورد نظر را می‌توان بهبود بخشید یا اصلاح کرد. در مرحله ارزشیابی نه تنها فناوری‌های قابل اشاعه به دیگر کشاورزان مشخص می‌شود بلکه معیارهای کشاورزان برای قضاوت در مورد آن فناوری‌ها هم تعیین می‌گردد. شناخت این معیارها، به طور قطع در هدایت تحقیقات ایستگاهی سازگار است. بنابراین همان گونه که در ابتدا نیز اشاره شد اصل کلیدی PTD، دخالت فعال و قاطعانه کشاورزان در تمامی مراحل توسعه فناوری است.

۳-۱- بازپخش توسعه مشارکتی فناوری

فناوری یکی از ابزارهای اساسی در نیل به ابعاد مختلف توسعه، از جمله توسعه کشاورزی محسوب می‌گردد. در بخش کشاورزی، کشاورز بزرگ‌ترین سرمایه و عامل تولید می‌باشد. افزایش اعتماد به نفس کشاورزان، ارتقاء ظرفیت نوآوری و خلاقیت توان آزمون پذیری، افزایش قابلیت هماهنگی آنها با تغییرات استفاده از دانش فنی

محلی، بازسازی نوآوری‌های محلی موفق، تجارب نظام مند خود ساماندهی شده، افزایش خود باوری کشاورزان و مهارت‌های تجربی و شناختی کشاورزان درگیر در فرآیند، مهم‌ترین ویژگی‌های این مدل می‌باشد. با توجه به ویژگی‌هایی که در بالا گفته شد این پروژه با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست به نمایندگی طرح حفاظت از تالاب‌های ایران و سازمان‌های جهاد کشاورزی استان‌های آذربایجان غربی و آذربایجان شرقی اجرا می‌شود و برای اولین بار در سال ۱۳۹۳ در فاز سوم پروژه در استان آذربایجان شرقی، شهرستان ملکان روستای بایقوت به اجرا در آمد و در سال ۱۳۹۴ در فاز چهارم پروژه سه روستای دیگر در شهرستان‌های میاندوآب، ملکان و ارومیه به آن اضافه شدند.

۴-۱- ملزومات توسعه مشارکتی فناوری

معمولاً پژوهشگران جهت شناسایی مشکلات کشاورزان، از ابزار و روش‌های مورد استفاده در ارزیابی مشارکت روستایی (PRA)^۲ مثل نقشه منابع، نقشه اجتماعی، رتبه بندی ماتریسی و ... بهره می‌جویند. این ابزار مثل دو لبه شمشیر هم مفید و هم خطرناک است. اگر چه این ابزار در مورد شناخت نیازها و دیدگاه‌های کشاورزان مفید هستند ولی ممکن است باعث ایجاد یک احساس موفقیت غلط در محققان گردند.

هدف از بکارگیری این روش‌ها، جمع آوری اطلاعات مورد نیاز جهت شروع فرایند PTD است اما تجربه نشان داده است بیش از آن که به حل مسایل کشاورزی پرداخته شود به کاربرد آن روش‌ها توجه می‌شود. به عبارتی بیشتر PRA است تا PTD. اگر چه نحوه استفاده از این ابزار و روش‌ها مهم است ولی مهم‌تر از آن تمرکز بر اصول اساسی PTD می‌باشد.

علاوه بر توجه به این موضوع عنایت به موارد زیر در هنگام استفاده از PTD ضرورت دارد:

■ انتخاب دقیق مکان و کشاورزان مورد نظر، ضروری است:

انتخاب دقیق مکان‌های مورد نظر و کشاورزان امری حیاتی است در حالی که کمتر به این توجه می‌شود. با استفاده از اطلاعات دست دوم می‌توان مکان‌های مورد نظر جهت شروع فرایند PTD را تشخیص داد. سپس

^۲. Participatory rural appraisal

پژوهشگران باید در مورد وجود مشکل با کشاورزان به توافق برسند و مطمئن شوند کشاورزان به این نتیجه رسیده‌اند که مشکل مورد نظر به اندازه کافی مهم است که در جهت رفع آن اقدام شود.

در امر انتخاب کشاورزان مشارکت کننده در فرایند PTD افرادی باید انتخاب شوند که از هر لحاظ نماینده گروه کشاورزان باشند. به طور مثال اگر بر اساس اطلاعات دست دوم مشخص شد که وجود علف‌های هرز مهم-ترین مشکل است و زنان روستایی مسئول مبارزه با آنها هستند، لذا این قشر باید به عنوان گروه نماینده تعیین شوند یا اگر اطلاعات بیانگر آن باشد که مسأله حیاتی در فصل خشک تغذیه دام‌ها است و ۹۰ درصد دام‌ها نیز توسط فقیرترین کشاورزان نگهداری می‌شوند، پس از این افراد باید در مرحله تشخیص مشکلات نیازها و اولویت‌ها مشارکت کنند.

■ کشاورزان اهمیت مشکل را احساس کنند:

تعیین مشکل واقعی کافی نیست بلکه کشاورزان باید آن را به عنوان یک امر مهم تلقی کنند و علاقمند به فعالیت در جهت رفع آن باشند. این مسأله خیلی جدی است ولی به راحتی از آن چشم پوشی می‌شود.

■ اکثر کشاورزان در آن مشکل سهیم بوده یا با آن مواجه باشند:

معمولاً آن مشکلی باید مورد نظر باشد که اکثر جامعه کشاورز از آن رنج می‌برند. در غیر این صورت شانس اشاعه گسترده فناوری‌های تولید شده تا حد زیادی کاهش می‌یابد.

■ راه حل‌های مناسب برای رفع مشکل وجود داشته باشند:

مشارکت کشاورزان در توسعه فناوری زمانی مفید خواهد بود که راه حل‌های ممکن و مناسب جهت رفع مشکل وجود داشته باشند. در بعضی حالات راه حل‌های واقع گرایانه‌ای وجود ندارد.

■ کشاورزان نوآور تعیین شوند:

شناسایی کشاورزانی که به نحوی در کار خود خلاقیت و ابتکار دارند و به طریقی با مشکلات رو در روی خود به مقابله برخاسته و راه حل‌های کارسازی یافته‌اند، لازم است. این افراد می‌توانند به روش‌های مختلف به فرایند

PTD کمک کنند.

■ مروجان فعال وجود داشته باشند:

وجود عاملان ترویجی فعال که با کشاورزان هم‌دل و مایل به خدمت به آنها باشد حائز اهمیت است. در مراحل اولیه توسعه فناوری، برقراری تماس‌های منظم با هر کشاورز جهت رفع مسایل ابتدایی و پاسخ به سوالات احتمالی، الزامی است. این کار انرژی‌بر و زمان‌بر است و بدون وجود چنین افرادی توسعه مشارکتی فناوری با مشکل مواجه خواهد شد.

■ محققان از مهارت‌های ارتباطی مناسب برخوردار باشند:

مهارت‌های ارتباطی از مهم‌ترین ابزار PTD هستند. مهارت‌هایی همچون گوش دادن به صحبت‌های کشاورزان، طرح سوالات کاوشگرانه جهت درک عمیق نیازهای کشاورزان، اطلاع رسانی بی‌طرفانه به کشاورزان در انجام موفقیت آمیز PTD از اهمیت والایی برخوردار هستند. انعطاف پذیری هم از اصول اجتناب ناپذیر PTD است. از این مهارت‌ها نمی‌توان شبیه یک دستورالعمل جهت حصول به نتیجه نهایی استفاده کرد و کسب آنها هم یک شبه و از طریق دوره‌های آموزشی رسمی امکان پذیر نیست، بلکه نیازمند تجربه کار میدانی و اجرای دوره‌های خاص مهارت آموزی است. بدون وجود این مهارت‌ها ابزار PTD مفید نخواهد بود.

۱-۵- ویژگی‌های اساسی توسعه فناوری مشارکتی

■ PTD یک فرایند مستمر و بدون پایان است.

■ سرعت عمل از اصول مهم PTD است.

برنامه ریزی و اجرای برنامه‌ها با مشارکت کشاورزان باید به سرعت و همراه با تعهد صورت پذیرند. کشاورزان پس از تشخیص مشکل خواستار اقدام سریع هستند. آنها اغلب این تجربه تلخ را دارند که افراد بیرونی که به قصد کمک به آنها در توسعه نظام‌های کشاورزی‌شان آمده‌اند، در جمع آوری اطلاعات با سرعت عمل کرده‌اند ولی برای ارایه فناوری مورد نیاز خبری از آنها نشده است. پس به منظور جلب اعتماد کشاورزان و القاء این که عاملان توسعه دارای تعهد هستند بلافاصله پس از تشخیص مشکل باید برنامه ریزی مشارکتی و آزمون فناوری‌های بالقوه اقدام

نمود.

- جلب مشارکت دولت و سازمان‌های غیر دولتی جهت دستیابی به نتایج پایدار
- PTD یک تجربه یادگیری برای کشاورزان است.

PTD به کشاورزان اجازه می‌دهد یاد بگیرند و آنچه را که مورد نیاز است انتخاب کنند. PTD باعث می‌شود دیگران متقاعد شوند که کشاورزان همیشه می‌دانند چه چیزی بهترین است. محققان و کشاورزان هر کدام دانشی دارند که آن را به همدیگر می‌بخشند یا با یکدیگر مبادله می‌کنند. به هر حال این ارایه اطلاعات مرتبط از طرف محققان به کشاورزان است که حائز اهمیت است تا بلکه آنها بتوانند با توجه به شرایط موجود تصمیمات آگاهانه‌ای بگیرند، نه اینکه به کشاورز گفته شود چه باید بکند.

در هر صورت کار کردن با تعداد اندکی کشاورز مشتاق و علاقمند توفیق آمیزتر از کار با انبوهی از کشاورزانی است که تماس با آنها دشوار است.

- آیا تمام فعالیت‌ها باید مشارکتی باشد؟

برای انجام همه‌ی فعالیت‌های توسعه فناوری نیازی به مشارکت نیست. در فرایند PTD اغلب اینگونه القا می‌شود که افراد فکر کنند انجام هر فعالیتی نیازمند مشارکت است. بعضی از اقدامات ضرورتاً مشارکتی نیستند (برای مثال اگر فناوری بالقوه‌ای برای ارائه وجود نداشته باشد و لازم شود فناوری‌های جدید به وسیله‌ی پژوهشگران در ایستگاه‌های تحقیقاتی تولید شود).

- کاهش خطر پذیری مورد توجه کشاورزان است.

در توسعه مشارکتی فناوری باید به این نکته مهم توجه داشت که کشاورزان خرده پا یا معمولاً در وهله اول اقدام به انجام فعالیت‌های پرسود نمی‌کنند، بلکه آنها در ابتدا سعی در کاهش خطرات دارند. به طور مثال این اشتباه است که فرض کنیم کشاورزان علوفه نخواهند کاشت، به گفته یک کشاورز «از من نپرس که آیا چغندر می‌کارم یا یونجه، هر دو مفیدند و من هر دو را می‌کارم».

با توجه به توضیحاتی که در بالا داده شد روستایی که به صورت پایلوت برای این طرح جهت کار با روش

PTD انتخاب شد روستای شعبانلو بود. در ادامه به معرفی روستای شعبانلو خواهیم پرداخت.

۱-۶- یک معرفی کلی و مبوط از روستای شعبانلو

طی تحقیقات میدانی شرکت مجری از روستای شعبانلو و همچنین اطلاعات کسب شده از مرکز جهاد کشاورزی چهاربرج، آب منطقه‌ای شهرستان میاندوآب و بخشداری شهر چهاربرج و همچنین همکاری دهیار و کشاورزان محترم روستای شعبانلو اطلاعات زیر در مورد این روستا به دست آمد.

۱-۶-۱- معرفی روستا به لحاظ موقعیت جغرافیایی

روستای شعبانلو از جمله روستاهای جلگه‌ای شهرستان میاندوآب می‌باشد. این روستا از نظر تقسیمات سیاسی - اداری به عنوان یک نقطه روستایی در دهستان مرحمت آباد شمالی از بخش مرحمت آباد شهرستان میاندوآب در استان آذربایجان غربی واقع گردیده است. از نظر جغرافیایی جزو روستاهای سر راهی و جلگه‌ای بوده و در فاصله‌ی ۴۰ کیلومتری شمالغرب شهر میاندوآب قرار دارد. حدود اربعه این روستا از شمال به اراضی روستای قیچاق، از جنوب به اراضی روستای خزینه انبار جدید و از شرق به محدوده‌ی شهرستان ملکان از شهرهای آذربایجان شرقی و بالاخره از غرب به اراضی روستای ابراهیم حصار محدود می‌گردد.

موقعیت مطلق روستا و مختصات جغرافیایی آن عبارت است از ۳۷ درجه و ۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۶ درجه و ۴۶ دقیقه طول شرقی واقع شده است.

۱-۶-۲- بررسی ویژگی‌های طبیعی و اقلیمی روستا

هدف از مطالعات آب و هوایی شناخت ویژگی‌های محیطی متأثر از شرایط آب و هوایی حاکم بر محیط است. ویژگی‌های آب و هوایی از خصوصیات کمی و کیفی برخوردارند که نتیجه مطالعات آن می‌تواند به بهینه‌گزینی ساخت‌های فضایی کمک‌های فراوانی بنماید. عوامل و عناصر آب و هوایی در تغییرات کمی و کیفی خود اوضاع محیطی را تحت تاثیر قرار می‌دهند. این اثرات هر چند ممکن است تدریجی باشند، اما می‌توانند پیامدهای پایدار به دنبال داشته باشند. در این مورد می‌توان خشک شدن تدریجی دریاچه ارومیه و بحران‌های اقلیمی حاصل از آن را

مثال زد.

آب و هوای شمال غربی کشور و به تبع آن آب و هوای استان آذربایجان غربی، دارای زمستان‌های سرد و مرطوب و تابستان‌های معتدل می‌باشد، این منطقه از نظر تغییرات دما تحت تاثیر آنتی سیکلن سرد و مرطوب سیبری قرار داشته و در مواقعی که اختلاف فشار بین آنتی سیکلن سیبری و مناطق کم فشار جنوب دریای عمان و خلیج فارس شدت می‌یابد، هجوم هوای سرد سیبری و نفوذ آن به داخل منطقه آذربایجان، برودت هوا را در حد بسیار زیادی افزایش می‌دهد. از نظر بارندگی منطقه آذربایجان غربی همچنین تحت تاثیر جریان بادهای باران آور غربی است، که از طرف دریای مدیترانه و از جهت غرب وارد منطقه می‌شود. با این حال به سبب وجود داشتن کوه‌های مرتفع در مقابل بادهای باران آور، تنها قسمت اندکی از باران آنها به داخل منطقه وارد می‌شود، به طوری که متوسط میزان بارندگی در کنار دریاچه ارومیه با میزان بارندگی نواحی کوهستانی اختلاف زیادی نشان می‌دهد.

نظر به این که اوضاع آب و هوایی و میزان‌های اقلیمی در مقیاس‌های کوچک محلی تغییرات محسوسی را نشان نمی‌دهند لذا به سبب نزدیکی روستای شعبانلو به شهر میاندوآب می‌توانیم آمار اقلیمی ایستگاه سینوپتیک میاندوآب را به آن تعمیم دهیم.

۱-۶-۳- میزان بارندگی

میزان ریزش جو سالانه میاندوآب به بیش از ۲۸۰ میلی متر بالغ می‌گردد که روند افزایش ماهانه بارندگی از شهریور ماه آغاز شده و با افق نسبی در بهمن ماه و اسفند ماه به حداکثر و در مرداد ماه به حداقل می‌رسد، هر چند بارندگی سالانه میاندوآب از متوسط کل کشور بالاتر است ولی در زمره شهرهایی با بارندگی مناسب قرار ندارد. البته سال زراعی امسال میزان بارندگی‌ها در شهرستان میاندوآب به کمترین حد خود در ۶۰ سال گذشته رسیده است.

۱-۶-۴- تعیین محدوده اراضی کشاورزی و منابع طبیعی روستا

اراضی کشاورزی روستای شعبانلو برابر ۵۰۰ هکتار می‌باشد که معادل ۴۰۰ هکتار آن را زمین‌های زراعی آبی و باغات تشکیل می‌دهند (مرکز جهاد کشاورزی چهاربرج، ۱۳۹۴). باغات بیشتر در اطراف روستا بوده و به باغات

روستای مجاور متصل شده است.

قابل ذکر است که روستا دارای حدود ۷/۵ هکتار اراضی منابع طبیعی یعنی مرتع می باشد که متصل به روستاست و توسعه آتی شعبانلو در این اراضی منظور شده است (مدیریت منابع طبیعی شهرستان میاندوآب، ۱۳۸۵).

۱-۶-۵- بررسی منابع تامین آب آشامیدنی و کشاورزی روستا

آب آشامیدنی روستا از طریق یک چاه نیمه عمیق که مشترک با خزینه انبار جدید است تامین می شود و مدیریت آن با شرکت آب و فاضلاب روستایی شهرستان بوده که توسط یک میرآب امور آن هدایت می شود. روستا دارای ۲۹۴ انشعاب اختصاصی می باشد. کمبودی در وضع موجود آب آشامیدنی وجود ندارد. آب زراعی روستا از طریق زرينه و حدود ۵۰ حلقه چاه نیمه عمیق تامین می شود.

۱-۷-۲- بررسی مالکیت اراضی روستای شعبانلو

با توجه به بررسی های محلی انجام شده توسط تیم تسهیلگری شرکت مجری در داخل و خارج روستا (خارج روستا منظور حاشیه بافت فیزیکی) سه نوع مالکیت در بافت فیزیکی روستا می توان شمرد که عبارتند از:

۱-۷-۲-۱- مالکیت اراضی دولتی

ساختمان ها و کاربری هایی هستند که به نحوی خدمات دولت را به مردم ارایه می نمایند که در این روستا بناهای تحت تملک دولت، مدرسه ابتدایی، مدرسه ابتدایی مخروبه و غیرفعال، دبیرستان دخترانه، راهنمایی، خانه بهداشت، شرکت تعاونی، زمین ایستگاه گاز و ترانس برق می باشد.

۱-۷-۲-۲- مالکیت عمومی

مالکیت عمومی شامل سطوحی می گردد که تحت تملک دولت و بخش خصوصی نمی باشد که در روستای مورد مطالعه، معابر، مسجد، غسالخانه و گورستان را شامل می شود که متولی آنها را عموم مردم در دست دارند.

۱-۷-۳- مالکیت خصوصی

هر زمین یا ساختمان که در دو نوع مالکیت بالا قرار نگیرد و تحت تملک اشخاص حقیقی باشد جزء مالکیت خصوصی محسوب می‌گردند که در مراکز جمعیتی بیشترین میزان را به خود اختصاص می‌دهند. تمام ساختمان‌های مسکونی، واحدهای تجاری، خرده فروشی، فضاهای خالی و صنایع کارگاهی و موارد مشابه را در بر می‌گیرد.

در جدول شماره ۱-۱ میزان مالکیت بافت روستا به تفکیک ارائه گردیده است.

جدول ۱-۱- مالکیت اراضی

کمیت / مالکیت	خصوصی	عمومی	دولتی	کل محدوده روستا
مساحت به متر مربع	۳۷۷۸۴۷	۶۹۰۱۵	۱۵۵۶۳	۴۶۲۴۲۵
درصد نسبت به کل	۸۱/۷۱	۱۴/۹۲	۳/۳۷	۱۰۰

با توجه به اطلاعاتی که توسط شرکت مجری از روستای شعبانلو جمع آوری شد قرار بر این شد که با گروه-های مختلف مردم روستا نشست‌های انجام شود و پس از برقراری ارتباط با جامعه محلی مسائل و مشکلات آنها و همچنین اولویت بندی این مشکلات انجام پذیرد.

۱-۸- برقراری ارتباط و تعامل با جامعه محلی

در طی جلسه‌ای با شوراها و دهیار روستای شعبانلو در تاریخ ۹۶/۶/۸ و همچنین طی هماهنگی‌های صورت گرفته با رئیس مرکز جهاد کشاورزی چهاربرج، قرار بر این شد که اعضای شرکت مجری اعم از کارشناسان فنی، تسهیلگر و مستند ساز و سایر کارشناسان فقط به عنوان تسهیلگر به روستا مراجعت کنند و مسائل چالش برانگیز و مشکلات موجود در روستا را مورد ارزیابی و بررسی قرار دهند.

با هماهنگی اعضای شرکت و در طی جلسه با شورا و دهیار روستا مشخصات محدوده کانون اعم از مشخصات کشاورزان تحت پوشش در کانون، مشخصات اراضی کشاورزی تحت پوشش در کانون، مشخصات اراضی تحت

پوشش به تفکیک روستا در کانون، منابع آب کشاورزی مورد استفاده در کانون به تفکیک روستا، اطلاعات و داده‌های اصلی خاک، محصولات اصلی و اقتصادی در کانون به ترتیب فصل زراعی بر اساس کشت از اردیبهشت ۹۵ که در فرم‌های ۱ و ۲ آمده بودند جمع آوری گردید و به وسیله این مشخصات جداول زیر تکمیل و به مسئول مربوطه تحویل و بعد از تایید به سازمان ارسال گردید.

در این روش برقراری ارتباط با جامعه محلی همانند سایر پروژه‌ها نیست که با یکی دو بار ارتباط برقرار کردن به پایان برسد. در روش *PTD* در تمام مراحل از ابتدا تا انتها برقراری ارتباط صورت گرفته و مسائل و مشکلات مربوط به طرح مورد بررسی و بازبینی قرار می‌گیرد.

فرم‌های ۱ و ۲ مربوط به روستای شعبانلو در فرم‌های زیر آورده شده است. فرم ۱ مربوط به اطلاعات کانون‌های اصلی برنامه در سال ۲۰۱۷ و فرم ۲ شاخص‌های زراعی کلیدی در سال ۲۰۱۶ می‌باشد. تصویر جلسه هماهنگی تیم تسهیلگری و همچنین هماهنگی‌های صورت گرفته برای تکمیل فرم ۱ و ۲ روستای شعبانلو در شکل ۱-۱ نشان داده شده است.

شکل ۱-۱- تصویر هماهنگی تیم تسهیلگری و همچنین هماهنگی‌های صورت گرفته برای تکمیل فرم ۱ و ۲ با مرکز جهاد کشاورزی

فرم ۱: اطلاعات کانون های اصلی برنامه در سال ۲۰۱۷

مشخصات و محدوده کانون								
استان			شهرستان		تعداد روستاهای تحت پوشش پروژه شرکت با تکنیک PTD			
آذربایجان غربی			میاندوآب		۱			
مشخصات روستای تحت پوشش در کانون								
نام روستا	جمعیت (نفر)	تعداد بهره بردار (نفر)	تعداد کشاورز باسواد	تعداد کشاورز بیسواد	فاصله تا دریاچه (کیلومتر)	میانگین مالکیت زمین زراعی (هکتار)	میانگین مالکیت زمین باغی (هکتار)	تشکل ها و دفاتر خدمات کشاورزی
شعبانلو	۱۲۰۰	۵۱۰	۳۴۱	۱۶۹	۱۹	۰.۸۹	۰.۷۸	-
مشخصات اراضی تحت پوشش به تفکیک روستاها در هر کانون								
نام روستا	کل اراضی (ha)	دیم (ha)	آبی (ha)	باغی (ha)	زراعی (ha)			
شعبانلو	۴۴۲.۶	۰	۴۴۲.۶	۹۴.۱	۳۴۸.۵			
منابع آب کشاورزی مورد استفاده در کانون به تفکیک روستا								
نام روستا	تعداد چاه عمیق	تعداد نیمه عمیق (حلقه)	تعداد چاه سطحی	تعداد کانال های منشعب رودخانه	قنات	چشمه		
شعبانلو	۰	۵۸	۳۵	۱	۰	۰		
مدیریت کمی و کیفی آب								
نام روستا	کیفیت آب مصرفی			روش انتقال آب به مزرعه				
شعبانلو	آب چاه ها متوسط تا پائین ولی آب شبکه آبیاری مناسب			انهار سنتی				
محصولات اصلی زراعی بهاره و پاییزه و باغی به تفکیک روستا								
نام روستا	نام محصول	میانگین مصرف کود در هکتار (کیلو گرم)	میانگین مصرف سم در هکتار (کیلو گرم/لیتر)	میانگین تولید در هکتار (تن)				
محصولات زراعی بهاره								
شعبانلو	گوجه فرنگی	۳۳۰	۱۴ لیتر	۳۰				

نام روستا	نام محصول	میانگین مصرف کود در هکتار (کیلوگرم)	میانگین مصرف سم در هکتار (کیلوگرم / لیتر)	میانگین تولید در هکتار (تن)
محصولات زراعی پاییزه				
شعبانلو	گندم	۲۰۰	۵ لیتر	۲.۵
شعبانلو	جو	۱۰۰	۰	۲.۵
محصولات باغی				
شعبانلو	سیب	۱۰۰	۱۵ لیتر	۱۲
شعبانلو	آلو	۱۰۰	۸ لیتر	۱۰

فرم ۲: اطلاعات شاخص‌های کلیدی زراعی کانون‌ها در سال ۲۰۱۶

مشخصات و محدوده کانون کد شناسه:					
استان		شهرستان		نام روستاهای کانون	
آذربایجان غربی		میاندوآب		شعبانلو	
داده های آب و هوایی کانون (اطلاعات از نزدیک ترین ایستگاه هواشناسی کانون گرفته شود)					
نام کانون	درجه حرارت حداقل	درجه حرارت حداکثر	مقدار بارندگی	رطوبت نسبی	
زربینه رود	-۲۱	۴۴	۲۸۰.۳	۵۷	
اطلاعات و داده های اصلی خاک					
نام سایت	بافت خاک	عمق خاک cm	EC	PH	مواد آلی %
شعبانلو	لومی سیلتی	۳۰	۳/۵-۶	۷/۸-۸/۴	۰.۸۰
داده ها و اطلاعات گیاهان زراعی در هر کانون					
نام کانون	نام محصول اصلی	تاریخ کاشت	نیاز واقعی آب	نقطه پژمردگی دائم	صفر واقعی گیاهی
شعبانلو	یونجه	اواخر تابستان و اوایل بهار	۶۹۰۰		۱۳۸۰۰
	گندم	۱۵ مهر تا ۱۵ آبان	۲۸۳۰		۵۶۶۰
	جو	۱۵ مهر تا ۱۵ آبان	۲۰۹۰		۴۱۸۰
	گوجه فرنگی	اوایل خرداد	۵۱۹۰		۱۰۳۸۰

۹-۱- تحلیل مسائل و مشکلات (شناسایی نیازها، مسائل و مشکلات)

در روش PTD در نظر گرفته شده برای روستای شعبانلو به منظور ورود به جامعه محلی تمهیداتی از قبیل نصب و توزیع اطلاعیه و پخش دعوتنامه رسمی به اهالی روستا جهت ورود به جامعه محلی صورت نگرفت چرا که طبق توضیحات داده شده توسط تسهیلگر ارشد گروه ورود به جامعه محلی به صورت غیر رسمی صورت می گرفت.

طی مراجعاتی که به روستا در تاریخهای ۹۶/۵/۲۵، ۹۶/۵/۲۹، ۹۶/۶/۸، ۹۶/۶/۱۹، ۹۶/۶/۲۴، ۹۶/۶/۲۶، ۹۶/۶/۲۹ و ۹۶/۷/۱ انجام گرفت مسائل و مشکلات موجود در روستا به صورت زیر دسته بندی و لیست شدند:

- کمبود و شوری آب چاهها
- زیاد شدن آفات و بیماریها نسبت به سالهای قبل
- کاهش حاصلخیزی خاک
- نارضایتی از بیمه‌های کشاورزی
- اقتصادی نبودن کشت گندم
- مشکل در بازاریابی محصولات مانند گوجه فرنگی
- عدم توانایی در خرید کود و سموم کشاورزی به دلیل پایین بودن درآمد
- عدم تجهیز مزارع با شیوه‌های جدید آبیاری به دلیل مسائل مالی و بروکراسی اداری
- عدم استفاده کامل از حقایق روستا به دلیل برداشتهای بی رویه صورت گرفته در طول مسیر
- توزیع نامناسب آب در هنگام در دسترس بودن آن

شرکت مجری با توجه به خروجی ورود به جامعه محلی و برقراری ارتباط با کشاورزان راهکارهایی در ادامه کار مد نظر قرار داد که براساس آن تصمیمات مناسبی با همکاری خود کشاورزان در سطح مزارع گرفته شود. جهت انجام این مهم جلسه‌ای با حضور کشاورزان و مسئولین محلی روستا در تاریخ ۹۶/۷/۴ در محل مسجد روستا ترتیب داد که در شکل ۱-۲ تصویری از این جلسه آورده شده است. هدف شرکت مجری از ترتیب دادن این جلسات و نشست‌ها برقراری ارتباط و تعامل با اقشار مختلف جامعه کشاورز، شناخت و تحلیل شرایط و مسائل

کشاورزی روستا به صورت مشارکتی و همچنین در میان گذاردن مسائل و مشکلاتی که دل کشاورزان درآمده و بر روی کاغذهایی ثبت شده است.

شکل ۱-۲- جلسه با کشاورزان و مسئولین محلی روستای شعبانلو در تاریخ ۹۶/۷/۴ پس از ۸ جلسه نشست محلی با کشاورزان در سر مزرعه

بر اساس مراجعات متعدد به روستا تیم تسهیلگری شرکت مجری بر آن شد تا مصاحبه‌هایی به صورت نیمه ساختار یافته در مراجعات مختلف صورت گیرد کارهایی که این تکنیک می‌تواند تسهیل کند این است که مصاحبه‌ی نیمه ساختار یافته کمک می‌کند دیدگاه‌های گوناگون تحلیلگران پیرامون یک موضوع به تدریج انسجامی به خود بگیرد و مسیر گفتگو مطابق صحبت‌های تحلیلگران که در این جا کشاورزان و بقیه ذینفعان منابع روستا می‌باشند تعیین شود. بنابراین، نوع تحلیلی که از مصاحبه در می‌آید، به ماهیت موضوع و افرادی که در تحلیل مشارکت می‌کنند بستگی خواهد داشت.

با این اوصاف قبل از انجام مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته تیم تسهیلگری شرکت مجری قبل از مراجعه به روستا و همچنین با توجه به مراجعات قبلی که انجام داده بود اقدامات زیر را در مراجعه بعدی انجام داد.

۱-۱-۱- مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته

تیم تسهیلگری در مقایسه با مصاحبه‌های متداولی که قبلاً در مراجعه به روستا در حوزه‌های مختلف انجام داده بود و در آنها سعی بر این شده بود تا فقط به موضوعات مطرح شده از سوی روستائیان گوش داده شود، این بار تصمیم گرفت مصاحبه‌ها وجه تمایزی با مصاحبه‌های قبلی داشته باشد و چارچوب‌های زیر را برای تیم تسهیلگری

تعیین کرد: (۱) در باز و انعطاف پذیر بودن (۲) چارچوب سؤال‌های مطرح شده از طرف تیم تسهیلگری (۳) روند مصاحبه، و (۴) مجال دادن به پاسخ دهنده‌ها.

تیم تسهیلگری شرکت مجری درباره‌ی موضوعاتی که در بالا توسط کشاورزان ارائه شده بود از جمله موضوع آب و نوع کشت‌ها چند سؤال باز و شفاف با یک توالی کلی طراحی کرد. با طرح هر سؤال به تحلیلگران فرصت داده شد تا پیرامون آن صحبت کنند و صحبت‌هایشان ثبت شد. حتی سعی بر این شد تا تحلیلگران بتوانند سؤال‌ها و نیز پاسخ‌های خودشان را مکتوب روی کاغذها ببینند با این که خیلی از آنها حتی سواد خواندن نداشتند از این کار ابراز رضایت کردند.

سوالاتی که از طرف تیم تسهیلگری مطرح می‌شد در برخی مواقع برای تحلیلگران نامفهوم بود و این موضوع هم از قبل توسط تیم تسهیلگری پیش بینی شده بود که در این صورت همان جا به صورت فی البداهه شکل سوال تغییر می‌کرد تا تحلیلگران دچار سردرگمی نشوند.

در موضوع آب و مسائل پیرامون آن که چالش اصلی قریب به یقین تحلیلگران بود تصمیم تیم تسهیلگری این بود که محدوده‌ی خاصی برای صحبت‌های تحلیلگران گذاشته نشود، ولو اینکه برخی حرف‌ها در ظاهر بی ربط به نظر می‌رسید. در هر حالتی برای به حاشیه رفتن و وارد جزئیات شدن مجال داده می‌شد تا زمانی که خودشان می‌خواستند نقطه پایان آن را مشخص کنند.

تصمیم تیم تسهیلگری این بود که با اشباع شدن صحبت‌های تحلیلگران ذیل یک سوال بتوان به سوال بعدی رفت، یا دنباله‌ی حرف‌های آنان را با یک سوال جدید پی بگیرند.

شرکت مجری با جمع بندی مصاحبه‌ها و نظرات تحلیل گران به نتایج زیر رسید:

۱- با این که کمبود آب در سال‌های اخیر یکی از مشکلات کشاورزان این روستا می‌باشد ولی توزیع نامتناسب آب در زمان دسترسی به آب نیز یکی از مشکلات عمده دیگر می‌باشد.

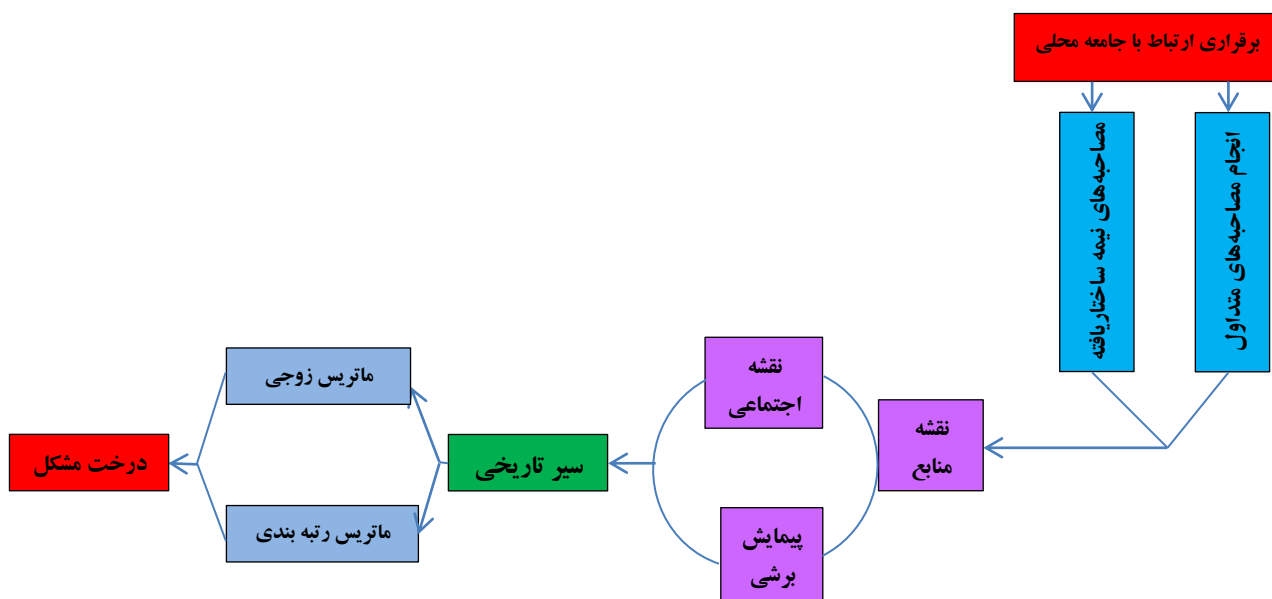
۲- ترس برخی از تحلیلگران از پاسخ دادن به برخی سوالات در نزد صاحبان قدرت در روستا که با عنوان "دهه باشی" از آنها یاد می‌شود.

۳- سیستم تقسیم آب بر پایه داده‌های ۳۰ تا ۴۰ سال پیش در روستا

با مشخص شدن مسائل اصلی روستا، تیم تسهیلگری شرکت مجری از طریق مشورت با تحلیلگران تصمیم گرفت تا بر روی مساله آب و مسائل حواشی آن متمرکز شود. بر همین اساس برنامه‌ای برای این کار تدوین شد که در زیر به تفصیل توضیح داده می‌شود.

سناریوی کار میدانی در محل شرکت با همکاری تیم تسهیلگری مشخص گردید و به صورت یک برنامه کاری مد نظر قرار گرفت. این سناریو در شکل ۳-۱ نشان داده شده است.

شکل ۳-۱- سناریوی کار میدانی برای مساله آب در روستای شعبانلو

در سناریوی شکل بالا تا مرحله درخت مشکل پیش خواهیم رفت و پس از آن باید سناریوی جدیدی طرح شود تا بتوان روابط علت و معلولی و همچنین راه‌حل‌های آن را مورد بررسی قرار داد.

۱-۲-۹- نقشه اجتماعی

نقشه اجتماعی در تاریخ ۹۶/۷/۲۵ توسط تیم تسهیلگری متشکل از شهابت آذر، نجاتی، فرجی، اسکندرزاده، کرمانیان، تدین و باردل در محل مسجد روستا با حضور ۲۵ نفر از اهالی روستا به عنوان تحلیل‌گر و کلاً با مشارکت

خود آنها با استفاده از یک کاغذ A۰ و چند ماژیک و با شروع از یک نقطه‌ای که مسجد در آنجا قرار دارد شروع شد، تحلیلگران محلی به ترسیم نقشه‌ی محیط خود پرداختند. تحلیلگران که در گوشه بالای سمت چپ شکل ۳-۱ اسم آنها نیز نوشته شده است با اضافه کردن جنبه‌های گوناگون، به تدریج نقشه را شکل دادند و کامل‌تر کردند. البته این نقشه در روزهای بعد هم در مقابل تحلیلگران قرار خواهد گرفت تا نقاطی که فراموش شده‌اند یا از دید تحلیلگران پنهان مانده کامل‌تر شود. در شکل ۳-۱ نقشه اجتماعی و همچنین نقشه منابع که در نشست بعدی ترسیم شده نشان داده شده است.

شکل ۳-۱- نقشه اجتماعی و منابع ترسیم شده توسط تحلیلگران در روستای شعبانلو

نقشه توسط تیم تسهیلگری در زمان‌های مراجعه بعدی و در مکان‌های مختلف نیز در معرض جمع‌های محلی قرار گرفت و جزئیات و تحلیل‌هایی نیز به آن اضافه گردید، که البته سبب شد تا یک تصویر کلی و نسبتاً جامع از محیط زندگی اجتماعی روستای شعبانلو به دست آید.

تحلیل‌هایی که از طریق نقشه اجتماعی و منابع عاید تیم تسهیلگری شد در زیر به طور خلاصه آورده شده است.

زمینه شناخت منطقه (در زمانی نسبتاً کوتاه) از دیدگاه محلی‌ها را فراهم کرد؛ مخصوصاً نقاطی که توسط تیم تسهیلگری دیده و شناخته نشده بودند، نقاط خاص، حساس، مهم، مسأله‌دار و تأثیرگذار (به ویژه در رابطه با موضوع آب)، و موقعیت امکانات و منابع که تصمیم گرفته شد تا در این نقاط یک پیمایش برشی به همراه تسهیلگران انجام گیرد.

با تسهیلگری خوب تیم تسهیلگری فرصت خوبی برای جلب مشارکت همه به دست آمد؛ چون نقشه به همه مربوط است و تقریباً کسی خرده نگرفت که این کار به او مربوط نمی‌شود. نقشه‌ی روستا، گذرگاه‌ها، کانال‌های آب جاده‌های بین مزارع، محل ساختمان‌های عمومی مثل مدارس و بهداشت آن هم به شکل ساده و غیر مهندسی، برای همه مأنوس بود؛ حتی افراد کم سواد و اغلب در حاشیه مانده.

فرصت خوبی برای تیم تسهیلگری جهت انتقال ابتکار عمل به خود مردم پیش آمد. تیم تسهیلگری با قرار قبلی که با همدیگر گذاشته بودیم به تدریج عقب کشید و کار را به خود تحلیلگران واگذار کرد.

تیم تسهیلگری توانست متناسب با موضوع مورد بررسی (یعنی آب) لایه‌های مختلفی را به تحلیل نقشه اضافه کند.

۱-۲-۹- نقشه منابع

تیم تسهیلگری تکنیک نقشه منابع را همزمان با نقشه‌ی اجتماعی پیش برد زیرا در خود نقشه اجتماعی بسیاری از تحلیلگران به منابع طبیعی درون و اطراف روستا اشاره می‌کردند و آن را نیز داخل نقشه ترسیم می‌کردند. در این تکنیک تمام منابع طبیعی شامل، رودخانه، دشت، چاه‌های آب، و ... به تصویر درآمد و نوع استفاده‌ای که اهالی از این منابع می‌کنند، مشخص گردید.

هدف تیم تسهیلگری از تولید این نقشه شناخت اطراف روستا و طبیعت آن می‌باشد و همه منابع و داشته‌هایی که مردم با آنها سر و کار دارند بر روی نقشه ترسیم گردیدند.

در ادامه کار، تیم تسهیلگری منابع را بر روی نقشه اجتماعی اضافه کرد و نقشه با جزئیاتی که به نظر مردم مهم است، تکمیل شد و به تبع آن مسایلی مانند دسترسی به منابع، مالکیت، نحوه مدیریت شدن منابع محدود و مشترک، و ... تحلیل شد.

تیم تسهیلگری پس از تکمیل ترسیم نقشه منابع روستا، تحلیل‌های مختلفی درباره این منابع انجام داد. برخی از تحلیل‌هایی که می‌توان به آن اشاره کرد، عبارتند از:

- مرز و محدوده منابع روستای شعبانلو از دید خود مردم
- نوع و میزان استفاده از هر منبع به خصوص از آبی که در زهکش رها می‌شود و به وسیله اهالی روستاهای همجوار به صورت غیرقانونی برداشت می‌شود.
- علت استفاده بیشتر از زهکش جهت توزیع آب و همچنین علت استفاده کمتر از نهر اصلی
- سادگی، دشواری و شرایط دسترسی و استفاده از ۳ نهر اصلی که در آنها آب در فصل کشت جاری می‌شود.
- مالکیت منابع آب مورد استفاده‌ی مردم
- نحوه مدیریت بهره‌برداری از منابع آب
- نقش منابع آب موجود در معیشت مردم محلی
- فرصتی پیش آمد تا نحوه‌ی تاثیر مدیریت آب در منافع جمعی و مشترک تحلیل شود.

۱-۴-۲- پایش برشی

روی نقشه اجتماعی و نقشه منابع بنا به دلایلی بعضی نقاط توسط تحلیلگران مشخص شدند که نیاز به پیمایش برشی از نزدیک داشتند. پیمایش برشی در واقع یک قدم زدن هدفمند و مفصل است. این پیمایش از این جهت «برشی» خوانده می‌شود که انگار روی آن مسیر مشخص شده، سطح زمین را یک برش مقطعی / عمودی زده و لایه‌های عمیق‌تر را آشکار می‌سازی.

در شکل ۱-۳ نقاطی که با کاغذ قرمز رنگ مشخص شده‌اند از نظر تحلیل گران و تیم تسهیلگری نیاز به پیمایش برشی داشتند. بر همین اساس تیم تسهیلگری اقدام به پیمایش برشی در این نقاط کرد. نتایج مربوط به پیمایش برشی از این نقاط در شکل‌های زیر آورده شده است.

اولین پیمایش برشی در منطقه‌ای به نام "دهنه آراسی" در تاریخ ۹۶/۸/۷ صورت گرفت که در شکل ۱-۴ نشان داده شده است. از خصوصیات این منطقه می‌توان این طور اظهار کرد که یکی از مهم‌ترین مناطق کشاورزی روستای شعبانلو مربوط به این منطقه است چرا که در بین دو نهر اصلی عبوری از این روستا قرار گرفته‌اند یعنی نهر اصلی روستای "قپچاق و منصور آباد" و همچنین نهر اصلی روستای "ابراهیم حصاری و آغداش".

تسهیل گران حاضر در این پیمایش شهامت آذر، فرجی، نجاتی و اسکندر زاده و تحلیل گران مشارکت کننده در این پیمایش سعید شجاعی، بایرامعلی شجاعی، دولت نباتی، محمد سعیدی، داوود آقایی و پاپیر عباس زاده بودند.

همانطور که در شکل ۱-۴ مشخص است زمین‌های شمالغرب منطقه "دهنه آراسی" مربوط می‌شود به زمین‌های "دودانلی" که حدود ۳۰ هکتار مساحت دارد و محصول غالب این منطقه غلات می‌باشد. کیفیت پایین خاک و آب به علت شوری بالای آب از شاخصه‌های بارز این منطقه می‌باشد. کشاورزانی که در این منطقه زمین دارند به علت کیفیت پایین خاک رفته رفته به سمت زمین‌های روستای مجاور روی آورده‌اند. زمین‌های روستای مجاور که مربوط به آذربایجان شرقی است و نسبتاً کیفیت آب و خاک بهتری دارد توسط اهالی شعبانلو خریداری یا اجاره می‌گردد.

زمین‌های معروف به خلیلی یا شرانلی هم در پیمایش برشی مشخص گردید و نقاط ضعف و قوت این زمین‌ها و همچنین نکاتی که از سوی تحلیلگران مهم بود مشخص گردید.

نکته مهمی که در این اراضی از سوی تحلیلگران مطرح گردید کیفیت خاک بهتر این زمین‌ها نسبت به زمین‌های دودانلی بود ولی به خاطر شنی بودن بافت خاک به آب بیشتری نیاز دارند. نکته دیگری که مطرح شد احتمال احداث تصفیه خانه فاضلاب نزدیک این اراضی و یا شاید هم داخل این اراضی است که به گفته تحلیلگران در صورت احداث چنین مکانی به زمین‌های شعبانلو لطمه خواهد خورد چرا که آب استحصال شده به مصرف زمین‌های آذربایجان شرقی خواهد رسید.

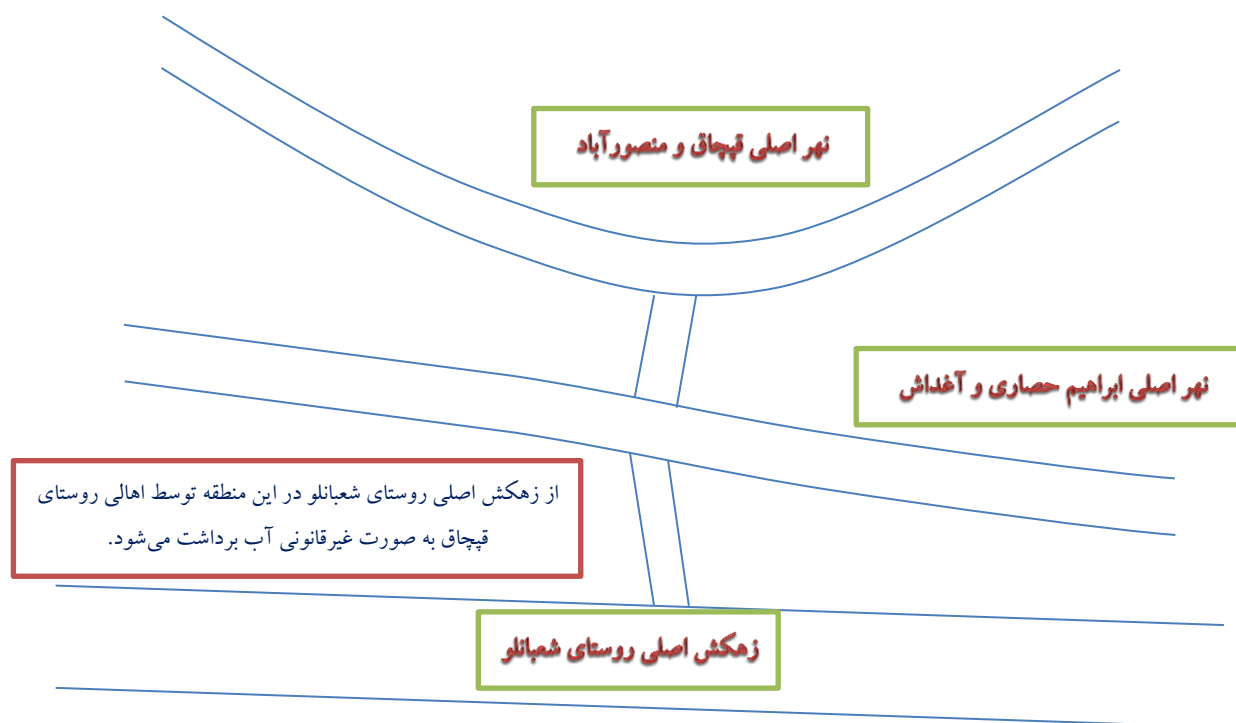
منطقه دیگری که در این نقطه از روستا مورد بحث بود منطقه‌ای از «داش بند تا نهر اصلی قپچاق» بود. در این منطقه به خاطر عدم وجود نهر عمومی متعلق به روستای شعبانلو از نهر اصلی روستای قپچاق و ابراهیم حصاری آب به صورت غیرقانونی برداشت می‌شود. همین امر سبب شده است تا با اهالی روستای قپچاق و ابراهیم حصاری در این موضوع اختلاف ناخواسته‌ای پیش بیاید.

شکل ۱-۴- پیمایش برشی انجام شده در منطقه "دهنه آراسی"

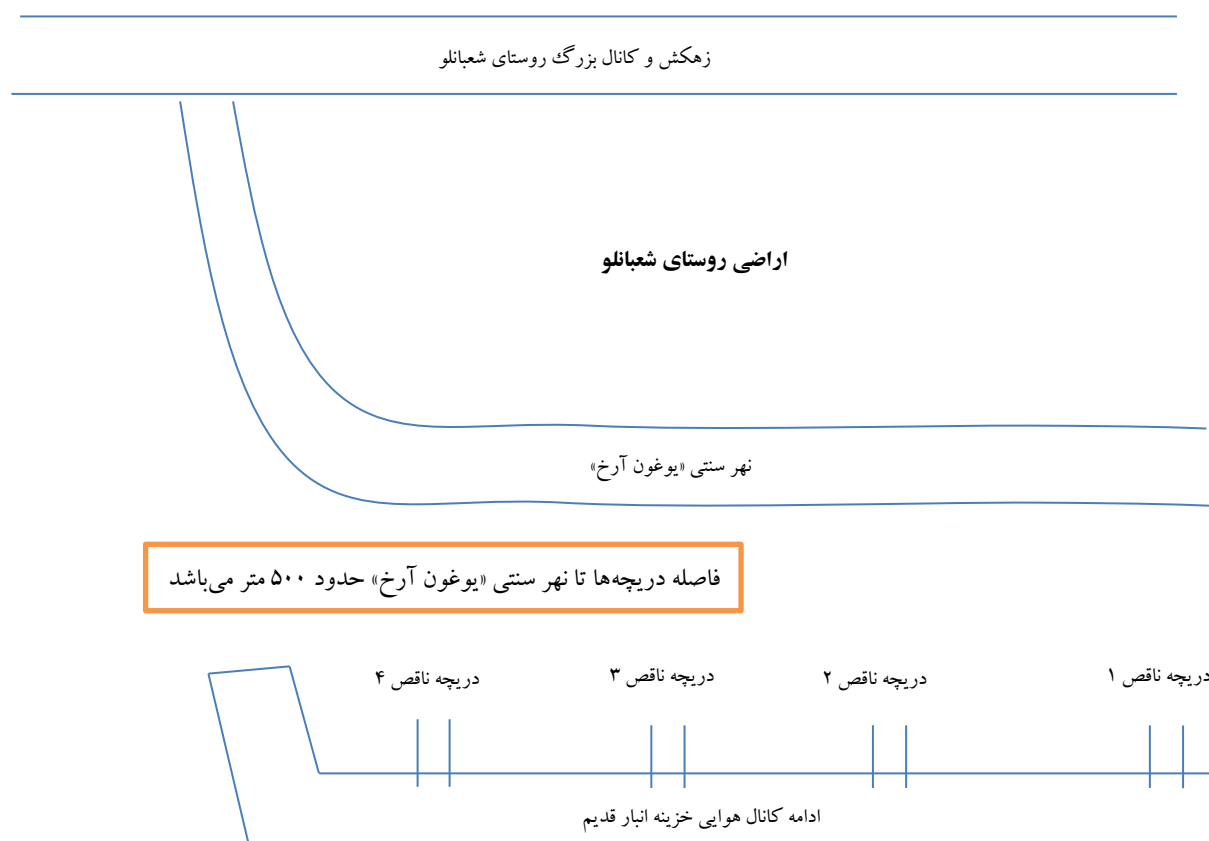
در شکل‌های ۵-۱ و ۶-۱ مناطق دیگری از روستا نیز مشخص شده است که هم موارد اختلافی فی مابین روستاهای مجاور و شعبانلو می‌باشد و هم منطق مشکل دار روستا که به گفته تحلیل گران اگر مشکل این مناطق حل شود مساله آب روستا تا حدود بسیار زیادی حل خواهد شد.

این منطقه از نظر تحلیلگران مورد توجه قرار گرفت از این جهت که یکی از موارد اختلافی بزرگ بین اهالی روستای قپچاق و شعبانلو به حساب می‌آید. اهالی روستای قپچاق ادعا می‌کنند که اهالی روستای شعبانلو به صورت غیرقانونی از نهر اصلی این روستا آب برداشت می‌کنند و در مقابل اهالی روستای شعبانلو با دلیل و مدرک ادعا می‌کنند که اهالی روستای قپچاق از زهکش اصلی این روستا به صورت غیرقانونی آب برداشت می‌کنند. با مشخص شدن و ریزتر شدن مورد اختلافی تیم تسهیل گری شرکت مجری تصمیم گرفت تا در روزهای آتی جلسه‌ای با اهالی هر دو روستا داشته باشد تا بتوان به عمق ماجرای مورد نظر پی برد.

شکل ۵-۱- محل تلاقی نهرهای اصلی روستاهای قپچاق و ابراهیم حصاری و زهکش اصلی معروف به "چلیو"

از نقاط دیگری که مورد توجه تحلیلگران بود ۴ دریاچه ناتمام مانده اداره امور آب از ادامه کانال هوایی روستای خزینه انبار قدیم تا یکی از نه‌های سنتی اصلی (یوگون آرخ) روستای شعبانلو بود. نه‌ر سنتی "یوگون آرخ" حدود ۳۰۰ هکتار از اراضی روستای شعبانلو را تحت پوشش قرار می‌دهد که در صورت تکمیل شدن این ۴ دریاچه و کانال ارتباطی آنها به "یوگون آرخ" مشکل این اراضی نیز حل خواهد شد. تصویر این منطقه به صورت شماتیک در شکل ۱-۶ نشان داده شده است.

شکل ۱-۶- محل قرار گیری نه‌ر سنتی یوگون آرخ و محل دریاچه‌های ناتمام از کانال هوایی تا نه‌ر سنتی (فاصله هر دریاچه حدود ۵۰۰ متر می‌باشد)

با توجه به پیمایش برشی انجام گرفته از سه منطقه بحرانی روستای شعبانلو تیم تسهیلگری و تحلیل گران به این نتیجه رسیدند که بهترین و به صرفه‌ترین نقطه در این برهه‌ی زمانی رسیدگی به چهار دریاچه ناقص واقع در یوگون آرخ و محل دریاچه‌های ناتمام از کانال هوایی تا نه‌ر سنتی می‌باشد. به همین منظور جلسه‌ای با عنوان جستجوی راه‌حل‌ها و برنامه ریزی علمی و عملیاتی در تاریخ ۹۶/۱۲/۱۶ با حضور کشاورزان برگزار گردید.

در نشست‌ها و جلساتی که با روستائیان و کشاورزان در زمینه بررسی اهمیت سه پیمایش برشی انجام پذیرفت برخی از کشاورزان مطالبی را در راستای حل برخی از مشکلات موجود در هر سه نقطه بیان نمودند که این موارد از نظر تیم تسهیل‌گری شرکت مجری گاهاً عملی به نظر می‌رسید و در مواردی نیز پایه و اساسی برای اجرا در صحنه میدانی نداشت. بنابراین تیم تسهیل‌گری شرکت مجری برای جستجوی بیشتر در مورد این که حل و فصل کدام مورد اولویت بالایی دارد و می‌تواند مشکلی از مشکلات کشاورزان این روستا را حل نماید مورد بحث و بررسی قرار گرفت. بنابراین با کمک افراد با تجربه‌ای که طی فرایند تعامل با جامعه محلی شناسایی شده بودند تیم تسهیل‌گری توانست با همراهی کشاورزان بر روی نهر سنتی «یوغون آرخ» تمرکز نماید و در صورت حل این مسئله کشاورزان بسیاری از این وضعیت نسبت به پیمایش‌های دیگر بهره خواهند برد. برخی از تحلیل‌گران و روستائیان عزیز برای حل مسئله‌ی دریاچه‌های ناتمام پیش قدم شدند و تیم تسهیل‌گری را بیش از پیش امیدوار نمودند تا از ارگان مربوطه یعنی اداره امور آب شهرستان پیگیر این مسئله باشد. لازم به توضیح است که برای هر سه پیمایش ذکر شده راه‌حلهایی از سوی کشاورزان ارائه شد ولی با توجه به اولویت دریاچه‌های ناتمام اکثر کشاورزان متفق القول رای به حل شدن دریاچه‌های ناتمام یوغون آرخ داده شد.

شکل ۱-۷- جلسه با کشاورزان برای جستجوی راه‌حل‌ها و بررسی اولویت‌ها ۹۶/۱۲/۱۶، مسجد روستای شعبانلو

تحلیل‌گران حاضر در این جلسه عبارت بودند از: سیفعلی رضایی، اباذر زرین کلاه، بابا زنده دل، سردار سرهنگی، محمد سعیدی، محمد علی شجاعی، ایمانعلی صالحی، صمصام عیدی، بهرام غفاری و اروجعلی عباسزاده.

۱۱-۱- جلسه با امور آب در مورد حل مشکل دریچه‌های ناتمام

با توجه به تقاضای کشاورزان محترم در رابطه با مسئله‌ی دریچه‌های ناتمام جلسه‌ای به درخواست شرکت مجری با مسئولین امور آب در تاریخ ۹۷/۲/۲۷ برگزار گردید. در این جلسه شرح کاری از کارهای صورت گرفته تا بدین لحظه به مسئولین منطقه‌ای امور آب داده شد. تصاویر مربوط به این جلسه در شکل ۱-۸ نشان داده شده است.

شکل ۱-۸- جلسه با امور آب در مورد حل مشکل دریچه‌های ناتمام در تاریخ ۹۷/۲/۲۷

در این جلسه مقرر گردید تا کارشناس امور آب به همراه تسهیلگران شرکت مجری و تحلیل گران محلی عازم منطقه شوند و یک اسکن محیطی دقیق از این دریچه‌ها به عمل آورند که این مهم در تاریخ ۹۷/۴/۳ به انجام رسید. در این بازدید کارشناس امور آب محل تلاقی دریچه‌ها را به دقت بررسی و موارد مورد نیاز جهت تکمیل آنها را ثبت کرد. تصاویر مربوط به این بازدید در شکل ۱-۹ نشان داده شده است.

شکل ۱-۹- اسکن محیطی محل دریچه‌های ناتمام توسط کارشناس امور آب، تسهیلگران شرکت و تحلیل گران محلی در تاریخ

۹۶/۴/۳

۱-۱۲- جلسه با نمایان شورا دهده باشی داد بخشداري شهر چهاربرج

جلسه‌ای در مورخ ۹۷/۴/۱۲ در محل بخشداري شهر چهاربرج با حضور بخشدار محترم، نماینده‌های دهه باشی روستای شعبانلو، دهیار محترم روستای شعبانلو، نمایندگان شورای محترم روستای شعبانلو و تسهیلگران شرکت مجتمع کشاورزی پدیده سبز آنیل تشکیل و مفاد زیر به تصویب رسید.

۱- نماینده امور آب اظهار نمودند که مشکل بدهی حق آب روستای شعبانلو را پی گیری و نسبت به حل آن راه حل‌های ممکن را پی گیری نمایند.

۲- نمایندگان روستای شعبانلو اعم از دهه باشی‌های محترم، شورای محترم و دهیاری با توجه به حل نمودن حق آب توسط امور آب (حق آب واقعی) نسبت به پرداخت آن اقدام و همکاری لازم را با کارشناسان امور آب جهت حل مشکل آب این روستا به عمل آورند.

۳- از طرف نمایندگان روستای شعبانلو قول‌های لازم جهت مساعدت برای اتصال آب از کانال به نهر سنتی داده شد و حتی پیشنهاد گردید که در محل اتصال کانال به نهر سنتی در فصل بهار احتمال زه آب اراضی پیش بینی و جهت حل آن از طریق به زهکش اتصال داده شود تا چنین مشکلی در زمان فراوانی آب به وجود نیاید. تصاویر مربوط به این جلسه در شکل ۱-۱۰ نشان داده شده است.

شکل ۱-۱۰- جلسه با دهیار، شوراها، بخشدار چهاربرج، تسهیلگران شرکت مجری و تحلیلگران محلی در تاریخ ۹۷/۴/۱۲

۱-۱۳- خروجی جلسات انجام گرفته با اداره امور آب در مورد بکاربردن پمپ‌های ناتمام

پیگیری‌های مکرر و جلسات متعدد با آقایان مهندس خداینده لو مسئول شبکه ساحل راست زرینه رود و آقای دکتر آژدان معاونت فنی امور آب و همچنین آقای مهندس گوزلی رئیس امور آب میاندوآب که جدیداً به این سمت منصوب شده‌اند انجام گرفت. آقای مهندس اقدم رئیس سابق امور آب میاندوآب موافقت پیشرفت کار و ادامه کانال را داده بودند که با حضور آقای گوزلی به عنوان رئیس جدید مسئله کمی طول کشید تا ایشان از اصل قضیه آگاه شوند که طی نشست‌های متعدد و بررسی فنی و کاداستر منطقه و بازدیدهای میدانی با حضور روستائیان و شوراهای شعبانلو و همچنین کارشناسان امور آب و تسهیل‌گران شرکت مجری و برداشت تمامی نقاط مابین کانال ناتمام تا نهر سنتی مسیر فوق ارزیابی گردید و ملاحظه شد که قبلاً توسط امور آب این اراضی خریداری شده و همانطور که کشاورزان گفته بودند این مسئله پنهان مانده بود که مشارکت اهالی می‌تواند در مسیر بازگشایی انتهای کانال به نهر سنتی راه گشا باشد. همین امر خود سبب خواهد شد حدود ۵۰ تا ۸۰ هکتار از اراضی که توسط آب زهکش آبیاری می‌شد و زمین‌ها را از لحاظ کیفیت خراب می‌کرد با آب مطمئن آبیاری گردد.

در مرحله بعد امید است با مذاکره اهالی روستا با رئیس اداره جهاد کشاورزی که توسط این شرکت تسهیل خواهد شد با بکارگیری لوله انتقال آب نسبت به هدر رفت آب با طول ۲۲۴ متر جلوگیری گردد.

موانع-مسائل و چالش‌ها

چالش‌ها، مسائل و موانعی که در فاز چهارم می‌توان به آنها اشاره کرد در زیر به صورت مختصر توضیح داده شده است.

۱- با توجه به درهم تنیدگی و پیچیدگی وجوه ساختاری در روستای شعبانلو و همچنین انواع مسائل و مشکلات که گاه‌ا ارتباطی به همدیگر ندارند مسئله اولویت بندی کارهایی که باید صورت بگیرد را با چالش مواجه کرد.

۲- نظریات متفاوت تحلیل گران در زمینه‌های مختلف که گاه‌ا تیم تسهیل گری را با تناقض‌های بسیار زیادی روبرو می‌کرد.

۳- از آنجا که کارهای انجام گرفته در این روستا در طول سال‌ها، فاقد نگرش‌ها و دیدگاه‌های فکری مبتنی بر مشارکت جمعی بوده لذا کار مشارکتی در چنین سطحی با همه جامعه روستایی کاری بسیار سخت بود.

۴- از عوامل آسیب پذیر انسانی در این روستا قشر جوان و تحصیل کرده این روستا بود که به دلیل نبود انگیزه لازم جهت کار در زمینه کشاورزی قشر بالایی از جمعیت بیکار روستا را تشکیل می‌داد.

درس آموخته‌ها

درس آموخته‌های شرکت مجری در فاز چهارم پروژه حاضر به شرح ذیل می‌باشد.

۱- استقبال خوب کشاورزان در فاز چهارم از طرح حاضر با توجه به شنیده‌های آنها از کشاورزان مرجع سال-

های قبل

۲- استفاده و همفکری با کشاورزان در یک جمع صمیمی و به کار گرفتن تجارب چندین ساله آنها

۳- احساس مهم بودن برای اکثریت تحلیل گرانی که درباره مسائل مربوط به روستا نظر می‌دادند و نظرات ایشان هم مورد توجه قرار می‌گرفت.

۴- مسائلی که در نشست‌های صمیمی بدون تشریفات با کشاورزان مطرح می‌شد بسیار متفاوت از مسائلی بود که می‌خواستیم مطلبی یادداشت کنیم یا حتی عکس بگیریم.

۵- مسائل اجتماعی و سیاسی روستای شعبانلو آنچنان در هم تنیده‌اند که با دستکاری یک مساله، زمینه‌های نهان مسائل دیگر نیز عیان می‌گشت و بر این اساس برای برخورد با مسائل جامعه رویکردهای متفاوتی از سوی تحلیل‌گران ارائه می‌شد.

پیشنهاد

پیشنهادهایی که در فاز جدید می‌توان به آنها اشاره کرد عبارتند از:

۱- شاخص اصلی مسائل جامعه روستایی، اختلاف اساسی میان «معیارهای اجتماعی» و «واقعیت اجتماعی» است یعنی اختلاف میان آن چه که در روستا «هست» و آنچه که مردم «می‌پندارند باید باشد»، پس در این میان حلقه مفقوده می‌تواند مشارکت تمامی اهالی یا حداقل امکان اکثریت آنها برای مسائل جامعه روستایی خود باشد که در این صورت بسیاری از مشکلات و مسائل حل می‌شود چرا که عده‌ای هستند در جامعه روستایی که نه تنها مشارکت خوبی ندارند بلکه موسوم به قضاوت کنندگان در مورد مسائل جامعه نیز هستند. پس پیشنهاد اساسی تیم تسهیلگری شرکت مجری مشارکت دادن این قضاوت کنندگان در کارهای عملی و مهم روستاست.

۲- فراهم آوردن فضایی تا فرهنگ ابتکار و فعالیت جایگزین شخص پرستی و تملق گردد تا بتوان اندیشه‌ها و افکار غلط گذشته را دور ریخت و زمینه‌ای برای مدیریت مشارکتی فراهم کرد تا همه خود را مسئول مسائل جامعه خود ببینند.

١
٢
٣
٤
٥